

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра анатомії людини

Силабус навчальної дисципліни

«Клінічна анатомія та оперативна хірургія»

Обсяг навчальної дисципліни	90 годин /3 кредити.
Дні, час, місце проведення навчальної дисципліни	Заняття проводяться в учбових кімнатах кафедри згідно з розкладом занять. Під час дистанційного навчання комунікація здійснюється на платформі Microsoft Teams.
Викладач (-і)	1. Аппельханс Олена Леонідівна. Завідувачка кафедри, доктор медичних наук, професорка. 2. Кошельник Олена Леніанівна, кандидат медичних наук, доцентка 3. Анцут Ольга Андроніківна, старша викладачка, завуч кафедри. 4. Урсу Олександр Юрійович, старший викладач.
Контактна інформація	Е-mail anatomy@onmedu.edu.ua Анцут Ольга Андроніківна, завуч кафедри - 0504561236

КОМУНІКАЦІЯ

Комунікація зі студентами: очні зустрічі в університеті, на платформі Teams, листування в outlook, мобільний зв'язок.

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення дисципліни.

Клінічна анатомія та оперативна хірургія – двоєдина дисципліна. Обґрунтування основних інструментальних маніпуляцій у практиці хірургії та внутрішньої медицини базується на вивченні топографії ділянок тіла людини в нормі і патології. Засвоєння дисципліни спирається на знання, здобуті здобувачами вищої освіти в процесі вивчення анатомії людини, гістології, фізіології, патоморфології, патофізіології, пропедевтики внутрішньої медицини, загальної хірургії, іноземної мови за професійним спрямуванням та інтегрується з цими дисциплінами. Опанування здобувачами клінічної анатомії та оперативної хірургії закладає основи для вивчення клінічних дисциплін терапевтичного та хірургічного профілю.

Мета вивчення дисципліни: набуття кожним здобувачем вищої освіти компетентностей та практичних навичок, обґрунтованих знаннями з клінічної анатомії для вибору найбільш раціональних методів хірургічного втручання, оволодіння технічними прийомами і навичками основних інструментальних втручань .

Завдання дисципліни:

Опанувати знання, вміння та практичні навички, які надають можливість сформувати у майбутнього лікаря вміння для надання медичної допомоги при невідкладних станах, хворим хірургічного і терапевтичного профілю, а також вміння анатомічно обґрунтувати спосіб їх проведення. Оволодіти навичками використання загального хірургічного інструментарію для розтину, з'єднання м'яких тканин, тимчасової і остаточної зупинки кровотечі.

Очікувані результати:

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен:

Знати:

1. Загальні принципи пошарової будови тіла людини;
2. Клінічну анатомію ділянок тіла людини;
3. Клінічну анатомію внутрішніх органів людини;
4. Клінічну анатомію клітковинних просторів, судинно-нервових пучків;
5. Вікові та індивідуальні особливості будови, форми, топографії та сінтопії внутрішніх органів та інших анатомічних утворень;
6. Техніку використання хірургічних інструментів;
7. Основні етапи інструментальних втручань та маніпуляцій;

Вміти:

1. Демонструвати та описувати клінічну анатомію ділянок тіла людини, внутрішніх органів, клітковинних просторів, судинно-нервових пучків;
2. Використовувати знання з клінічної анатомії для обґрунтування анатомічній особливості тіла хворого при різних патологічних станах;
3. Користуватися основними хірургічними інструментами;
4. Обґрунтовувати вибір техніки інструментальних втручань, спираючись на знання клінічної анатомії;
5. Виконати основні маніпуляції, що проводяться у практичній хірургії і внутрішньої медицині на трупному матеріалі та тренажерах;

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Форми і методи навчання.

Форми навчання: Дисципліна викладається у формі лекційних (12 год) і практичних занять (48 год.) та організації самостійної роботи (60 год.).

Методи навчання:

Лекції (методи навчання): словесні(розповідь, детальне роз'яснення інформації відповідно до програми), наочні (презентації, схеми, відео).

Практичні заняття (методи навчання): словесні (відповідь, пояснення, бесіда, вирішення клінічних ситуаційних задач, робота з книгою); наочні (малюнок, демонстрація, ілюстрація); практичні (відпрацювання практичних навичок, коректне користування хірургічним інструментарієм).

Самостійна робота (методи навчання): -

- теоретична підготовка до наступного практичного заняття;
- вивчення обов'язкової та додаткової літератури, текстів лекцій;
- перегляд навчальних відеофільмів;
- заповнення Робочого Зошиту;
- рішення тестових завдань та розв'язання ситуаційних задач;
- відпрацювання практичних навичок;
- написання рефератів та створення презентацій за окремими темами навчального матеріалу з використанням додаткової навчальної та наукової літератури.

Зміст навчальної дисципліни:

Тема 1. Введення у дисципліну. Загальний хірургічний інструментарій. Техніка роз'єднання та з'єднання тканин. Види хірургічних швів та вузлів.

Тема 2. Клінічна анатомія мозкового відділу голови. Ділянки, пошарова будова. Особливості кровопостачання та венозного відтоку.

Тема 3. Клінічна анатомія мозкового відділу голови. Ділянки, пошарова будова. Особливості кровопостачання та венозного відтоку.

Тема 4. Оперативні втручання на голові: первинна хірургічна обробка ран голови, трепанація черепа, антротомія. Раціональні розрізи на обличчі. Розтин лобної, верхньощелепної пазухи.

Тема 5. Клінічна анатомія шиї. Ділянки, трикутники. Фасції шиї та міжфасціальні простори. Сонний трикутник, його вміст. Клінічна анатомія органів шиї.

Тема 6. Оперативні втручання при асфіксії - конікотомія, крикотомія, трахеотомія. Резекція щитовидної залози за О.В. Ніколаєвим. Операції на судинах шиї.

Тема 7. Узагальнююче заняття з клінічної анатомії та оперативної хірургії голови та шиї.

Тема 8. Клінічна анатомія грудей. Топографія міжреберних проміжків. Діафрагма. Молочна залоза. Клінічна анатомія плеври, плевральних синусів, легень, трахеї, бронхів.

Тема 9. Клінічна анатомія середостіння. Клінічна анатомія серця, перикарда. Функціональна анатомія клапанів серця. Тимус. Стравохід. Великі судини та нерви середостіння.

Тема 10. Пункція плевральної порожнини. Види пневмотораксу, оперативне втручання для їх усунення. Оперативні доступи до органів грудної порожнини. Операції при недостатності коронарного кровообігу.

Тема 11. Клінічна анатомія передньобічної стінки живота. Ділянки, шари, "слабкі місця". Пахвинний канал. Клінічна анатомія стегнового каналу, ділянки пупка та білої лінії живота. Оперативні доступи до органів черевної порожнини.

Тема 12. Поняття та класифікація гриж передньобічної стінки живота. Хірургічна анатомія та оперативне лікування пахвинних, стегнових, пупкових гриж та гриж білої лінії живота.

Тема 13. Порожнина живота, її частини. Черевна порожнина. Клінічна анатомія очеревини. Сумки, канали, закутки.

Тема 14. Футлярна будова стінки органів шлунково-кишкового тракту. Клінічна анатомія шлунку, дванадцятипалої кишки. Кишкові шви. Резекція шлунку. Гастростомії. Ваготомії.

Тема 15. Клінічна анатомія печінки і жовчних шляхів. Холецистектомія. Клінічна анатомія та операції на підшлунковій залозі та селезінці.

Тема 16. Клінічна анатомія тонкої та товстої кишок. Морфологічні відмінності. Апендектомія, калова фістула та протиприродний відхідник. Функціональні відмінності.

Тема 17. Узагальнююче заняття з клінічної анатомії та оперативної хірургії грудей, передньобічної стінки живота та черевної порожнини.

Тема 18. Клінічна анатомія поперекової ділянки та заочеревинного простору. Операції на органах заочеревинного простору: пиелотомія, нефротомія, нефректотомія.

Тема 19. Клінічна анатомія чоловічого тазу: кістки, м'язи, фасції, клітковинні простори, поверхи. Хірургічна анатомія органів чоловічого тазу. Операції на сечовому міхурі, яєчку, прямій кишці.

Тема 20. Клінічна анатомія жіночого тазу. Хірургічна анатомія органів жіночого тазу. Пункція заднього склепіння піхви. Операції при позаматковій вагітності.

Тема 21. Клінічна анатомія верхньої кінцівки: м'язи, канали, борозни, проекції судин. Надпліччя: підключична, дельтоподібна, лопаткова і пахвова ділянки. Ділянка плеча та плечового суглоба. Клінічна анатомія ліктьового

суглоба, ділянки передпліччя та кісті. Простір Пирогова. Операції при гнійних захворюваннях кісті.

Тема 22. Клінічна анатомія сідничної ділянки. Квадранти. Над- та підгрушоподібний отвори, їх вміст. Розповсюдження запальних процесів з тазу на передню та задню поверхні стегна. Стегновий, затульний та привідний канали. Клінічна анатомія стегна, підколінної ямки, коліна, гомілки та стопи. М'язи, трикутники, борозни, канали стегна, гомілки.

Тема 23. Операції на кінцівках. Остеотомія, остеосинтез. Ампутації. Доступи та перев'язка магістральних судин.

Тема 24. Диференційований залік.

Перелік рекомендованої літератури

Основна:

1. Клінічна анатомія та оперативна хірургія. Том 1: підручник / В. І. Півторак, О. Б. Кобзар, С.М. Білаш [та ін.]; за ред. В. І. Півторака, О. Б. Кобзаря. - Вінниця : Нова книга, 2021.- 568 с.
2. Клінічна анатомія та оперативна хірургія. Том 1: підручник / В. І. Півторак, О. Б. Кобзар, С.М. Білаш [та ін.]; за ред. В. І. Півторака, О. Б. Кобзаря. - Вінниця : Нова книга, 2025.- 656 с.
3. Оперативна хірургія та топографічна анатомія: підручник / Ахтемійчук Ю.Т., Вовк Ю.М., Дорошенко С.В.[та ін.]; за ред. Ковальського М.П – 5-видання. Київ: Медицина, 2020. - 504 с.
3. Алгоритм виконання практичних навичок із клінічної анатомії та оперативної хірургії : посібник / Гнатюк М.С., Слабий О.Б., Татарчук Л.В., Кріцак М.Ю. - Тернопіль: ТНМУ. 2020. – 92 с.

Додаткова:

1. Клінічна анатомія верхньої кінцівки : посібник / В. І. Півторак, О. Б. Кобзар, М. П. Булько, В. Г. Костюк. - Вінниця : Нова Книга, 2017. - 160 с.
2. Клінічна анатомія нижньої кінцівки : навчальний посібник / В. І. Півторак, О. Б. Волошин, О. А. Григор'єва [та ін.]. – Вінниця : Нова Книга, 2019. – 152 с.
3. Клінічна анатомія та оперативна хірургія передньобічної стінки живота та черевної порожнини: навчальний посібник / О. А. Григор'єва, В. В. Булдишкін, Е.Р. Скаковський. – Запоріжжя: ЗДМУ, 2018. - 172 с.
4. Клінічна анатомія і оперативна хірургія з особливостями дитячого віку Білаш С.М., Ксьонз І.В., Коптев М.М. – ОЛДІ ПЛЮС, 2022. - 444с.
5. Клінічна анатомія і оперативна хірургія голови та ший: підручник/ Білаш С.М., Коптев М.М., Проніна О.М.- Олді+,2025. – 280 с.
6. Короткій курс топографічної анатомії та топографічної хірургії: підручник / В.І. Півторак, О.Б. Кобзар, Ю.Г. Шевчук, Вінниця: Нова Книга, 2016 р.;
7. Оперативна хірургічна техніка: підручник/ Ничик А.З. - Книга-плюс, 2021.- 278 с.
8. Оперативна хірургія і топографічна анатомія голови та ший: підручник/ В.І. Півторак, О.М. Проніна, Ю.М. Вовк [та ін.]; за ред. професорів: В.І. Півторака, О.М. Проніної. - Вінниця: Нова книга, 2016. - 312 с.;
9. Оперативна хірургія і топографічна анатомія: Підручник / К. І. Кульчицький, М. П. Ковальський, А. П. Дітковський та ін.; За ред. К. І. Кульчицького. — К.: Вища шк., 1994. — 464 с.
10. Загальна хірургія : базовий підруч. для студ. ВНЗ - мед. ун-тів й академій / [С. Д. Хімич, М. Д. Желіба, І. Д. Герич та ін.] ; за ред. С. Д. Хімича, М. Д. Желіби. - 3-є вид., переробл. і допов. - Київ : Медицина, 2018. - 607 с.
11. Воєнно-польова хірургія: підручник / Я.Л. Заруцький, В.М. Запорожан, В.Я. Білий, В.М. Денисенко, та ін.; за ред. Я.Л. Заруцького, В.М. Запорожана. – Одеса: ОНМедУ, 2016;
12. Koshelnyk E.L. Basics of clinical anatomy and operative surgery: study guide for students / E.L.Koshelnyk, A.G.Popov. – Odessa: Odessa State Medical University, 2019. – 103 p.
13. Clinical Anatomy and Operative Surgery/ Цигикало О. В.- Нова книга, 2020. – 528 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. <https://info.odmu.edu.ua/chair/anatomy/files/109/ua> - матеріали з курсу «Клінічна анатомія та оперативна хірургія»
2. <https://webop.com> - онлайн-довідник та електронна книга з хірургічних операцій.
3. <https://anatom.ua>. – провідний ресурс з Анатомії людини
4. <https://www.primalpictures.com>. – ресурс 3D анатомії для педагогів, студентів, практиків і професіоналів
5. <https://www.visiblebody.com> – ресурс міжнародної освітньої спільноти «Visible Body»
6. <https://3d4medical.com> - найдосконаліша у світі платформа 3D-анатомії

ОЦІНЮВАННЯ

Форми поточного контролю: усне опитування, тестування, оцінювання виконання практичних навичок, розв'язання ситуаційних завдань, оцінювання активності на занятті.

Форма підсумкового контролю: диференційований залік.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти під час поточного контролю

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач вільно володіє матеріалом, бере активну участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, впевнено демонструє практичні навички, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Добре «4»	Здобувач добре володіє матеріалом, бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, демонструє практичні навички, висловлює свою думку з теми заняття, демонструє клінічне мислення.
Задовільно «3»	Здобувач недостатньо володіє матеріалом, не впевнено бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, демонструє практичні навички з суттєвими помилками.
Незадовільно «2»	Здобувач не володіє матеріалом, не бере участь в обговоренні та вирішенні ситуаційної задачі, не демонструє практичні навички.

До підсумкового контролю у формі диференційованого заліку допускаються лише ті здобувачі, які виконали вимоги навчальної програми з дисципліни, не мають академічної заборгованості та їх середній бал за поточну навчальну діяльність з дисципліни становить не менше 3,00.

Диференційований залік здійснюється: на останньому занятті (заняття виокремлюється як окремий контрольний захід) після закінчення занять до початку екзаменаційної сесії – при стрічковій системі навчання, на останньому занятті з освітньої компоненти – при цикловій системі навчання.

Методика проведення підсумкового (семестрового) контролю з освітньої компоненти у формі диференційованого заліку є уніфікованою та передбачає використання стандартизованих форм.

Критерії оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти під час підсумкового контролю

Оцінка	Критерії оцінювання
Відмінно «5»	Здобувач освіти правильно, точно і повно виконав всі завдання до диференційованого заліку, чітко і логічне відповів на поставлені запитання. Грунтовно і всебічно знає зміст теоретичних питань, вільно володіє професійною та науковою термінологією. Логічне мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичних завдань.
Добре «4»	Здобувач освіти достатньо повно виконав всі завдання до диференційованого заліку, чітко і логічне відповів на поставлені запитання. Достатньо глибоко і всебічно знає зміст теоретичних питань, володіє професійною та науковою термінологією. Логічне мислить і будує відповідь, використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичних завдань. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускає несуттєві помилки, які усуваються самим здобувачем, коли на них вказує викладач.
Задовільно «3»	Здобувач освіти у неповному обсязі виконав всі завдання до диференційованого заліку, відповіді на додаткові та навідні запитання мають нечіткий, розпливчастий характер. Володіє основним обсягом теоретичних знань, неточно використовує професійну та наукову термінологію. Відчуває значні труднощі при побудові самостійної логічної відповіді, у застосуванні теоретичних знань при аналізі практичних завдань. У відповідях мають місце суттєві помилки.
Незадовільно «2»	Здобувач освіти не виконав завдання до диференційованого заліку, у більшості випадків не дав відповіді на додаткові та навідні запитання. Не опанував основний обсяг теоретичних знань, виявив низький рівень володіння професійною та науковою термінологією. Відповіді на питання є фрагментарними, непослідовними, нелогічними, не може застосовувати теоретичні знання при аналізі практичних завдань. У відповідях має місце значна кількість грубих помилок.

9. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бали з навчальної дисципліни для здобувачів, які успішно виконали програму, конвертуються у традиційну чотирибальну шкалу за абсолютними критеріями, які наведено у таблиці:

Національна оцінка за дисципліну	Сума балів за дисципліну
Відмінно («5»)	185 – 200
Добре («4»)	151 – 184
Задовільно («3»)	120 – 150
Незадовільно («2»)	Нижче 120

Багатобальна шкала (200-бальна шкала) характеризує фактичну успішність кожного здобувача із засвоєння навчальної дисципліни. Конвертація традиційної оцінки в 200-бальну виконується інформаційно-технічним відділом Університету програмою «Контингент» за відповідною формулою: Середній бал успішності (поточної успішності з дисципліни) x 40.

За рейтинговою шкалою ECTS оцінюються досягнення здобувачів з навчальної дисципліни, які навчаються на одному курсі однієї спеціальності, відповідно до отриманих ними балів, шляхом ранжування, а саме:

Оцінка за шкалою ECTS	Статистичний показник
A	Найкращі 10% здобувачів
B	Наступні 25% здобувачів
C	Наступні 30% здобувачів

D	Наступні 25% здобувачів
E	Наступні 10% здобувачів

Шкала ЄКТС встановлює належність здобувача до групи кращих чи гірших серед референтної групи однокурсників (факультет, спеціальність), тобто його рейтинг. При конвертації з багатобальної шкали, як правило, межі оцінок «А», «В», «С», «D», «Е» не співпадають з межами оцінок «5», «4», «3» за традиційною шкалою. Оцінка «А» за шкалою ЄКТС не може дорівнювати оцінці «відмінно», а оцінка «В» - оцінці «добре» тощо. Здобувачі, які одержали оцінки «FX» та «F» («2») не вносяться до списку здобувачів, що ранжуються. Такі здобувачі після перескладання автоматично отримують бал «Е». Оцінка «FX» виставляється здобувачам, які набрали мінімальну кількість балів за поточну навчальну діяльність, але яким не зарахований підсумковий контроль. Оцінка «F» виставляється студентам, які відвідали усі аудиторні заняття з навчальної дисципліни, але не набрали середнього балу (3,00) за поточну навчальну діяльність і не допущені до підсумкового контролю.

САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вказати форми та методи для самостійної роботи, форми контролю самостійної роботи, критерії оцінювання завдань.

Самостійна робота - форма організації освітнього процесу, за якої здобувач вищої освіти опановує освітній компонент у вільний від обов'язкових навчальних занять час (Положення про організацію освітнього процесу в Одеському національному медичному університеті). Форми і методи самостійної роботи при вивченні дисципліни «Клінічна анатомія та оперативна хірургія»: теоретична підготовка до наступного практичного заняття; (вивчення обов'язкової та додаткової літератури, текстів лекцій), наочні (перегляд навчальних відеофільмів, заповнення Робочого Зошиту), відпрацювання практичних навичок.

ПОЛІТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

- пропуски занять з неповажних причин відпрацьовуються за розкладом черговому викладачу;
- пропуски з поважних причин відпрацьовуються за індивідуальним графіком з дозволу деканату
- перескладання незадовільної оцінки проводиться в дні консультацій і відпрацювань; при дистанційному навчанні – в терміни, визначені й узгоджені з викладачем.

Політика щодо академічної доброчесності:

Обов'язковим є дотримання академічної доброчесності здобувачами, а саме:

- самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Неприйнятними у навчальній діяльності для учасників освітнього процесу є:

- використання родинних або службових зв'язків для отримання позитивної або вищої оцінки під час здійснення будь-якої форми контролю результатів навчання або переваг у науковій роботі;
- використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або

технічних засобів (шпаргалок, конспектів, мікро-наушників, телефонів, смартфонів, планшетів тощо);

- проходження процедур контролю результатів навчання підставними особами.

За порушення академічної доброчесності здобувачі освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності:

- зниження результатів оцінювання контрольної роботи, оцінки на занятті тощо;
- повторне проходження оцінювання (контрольної роботи, індивідуального завдання тощо);
- призначення додаткових контрольних заходів (додаткові індивідуальні завдання, контрольні роботи, тести тощо);
- проведення додаткової перевірки інших робіт авторства порушника.

Політика щодо відвідування та запізнь:

Відвідування всіх видів аудиторних занять (лекції / практичні / семінарські / лабораторні заняття) є обов'язковим.

Форма одягу (за необхідністю): медичний халат, який повністю закриває верхній одяг, або лікарська піжама, шапочка, маска, змінне взуття.

Стан здоров'я: здобувачі хворі на гострі інфекційні захворювання, у тому числі на респіраторні хвороби, до заняття не допускаються.

Здобувач, який спізнився на заняття, може бути на ньому присутній, але якщо в журналі викладач поставив «нб», він повинен його відпрацювати у загальноприйнятому порядку.

Використання мобільних пристроїв:

Мобільні пристрої можуть бути застосовані здобувачами з дозволу викладача, якщо вони потрібні для виконання завдання.

Поведінка в аудиторії:

Поведінка здобувачів та викладачів в аудиторіях має бути робочою та спокійною, суворо відповідати правилам, встановленим Положенням про академічну доброчесність та етику академічних взаємин в Одеському національному медичному університеті, у відповідності до Кодексу академічної етики та взаємин університетської спільноти Одеського національного медичного університету, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній та освітній роботі здобувачів вищої освіти, науковців та викладачів Одеського національного медичного університету.

